

Sulyok Vince: Ungarns historie og kultur

Oslo: Solum Forlag A/S 1994.

A norvégiai magyar Sulyok Vince két hatalmas magyar témához nyúlt: a történelemhez és kultúrához. Ami a könyv tartalmát illeti, a fő hangsúly a történelemre esik.

Sulyok (sz. 1932) az oslói Egyetemen végzett 1963-ban, ezután író, lírikus, műfordító lett könyvtárosi állása mellett. Sulyok főként Közép-Európára és Magyarországra koncentrált. A könyv háttérében többek között a Magyarok Világszövetsége áll.

A könyv kilenc fejezetre oszlik, és igyekszik áttekinteni az egész magyar történelmet – igaz, ez sajnálatos módon 1945-ben véget ér. Gyakorlatilag időrendi kronológiára épül, s különösen a könyv elején az egyes királyok uralkodásának szakaszaira.

Az első fejezet a Kárpát-medence viszonyaival foglalkozik részletesen a magyarok bejöveteléig. A népvándorlások idejéből áttekintést nyer az olvasó mind a hunok, mind az Ázsiából érkező nomádok, az avarok évszázadáról, továbbá a frankok, szlávok vagy a németek „évszázadáról magyar földön”.

A második fejezetben Sulyok a magyar törzsek 997 előtti történetével foglalkozik, nagyjából tehát a honfoglalást megelőző időszakkal. A munka a magyarok vándorlásának teóriájáról szól, beleértve Magna Hungariát és a Volga kanyarját. Magyarországra érkezvén egy nomád-feudális törzsszövetség jelent meg, amely érintkezésben állt a türkökkel, és megismerkedett a földművelés alapjaival és a kereszténységgel. Magát a 'honfoglalást' (*innfall*) a szerző két szakaszra osztja (908–933) és (934–955), majd Taksony és Géza fejedelem uralkodását tárgyalja. Szóba kerül többek között a magyarok akkori művészete és a zenei gyökerei.

Külön fejezet az Árpád-házi királyok kora 1301-ig. A legjelentősebb királyok I. László (1077–95), Könyves Kálmán (1095–1116) és III. Béla (1172–96), valamint IV. Béla (1235–70) voltak. Itt is áttekintést kap az olvasó a korszak művészetéről és irodalmáról. A kultúra első virágkora III. Béla és fiainak uralkodására esik.

A középkori Magyarország legfényesebb korszakának az 1301 és 1526 közé eső időszakot szokás tekinteni. Hunyadi János és Corvin Mátyás kora külön alfejezet, amelynek végeztével Sulyok megrajzolja a „katasztrófához vezető utat”. Mohács katasztrófa volt, amelynek gyökereit Sulyok is a Mátyás halálát követő időszakra vezeti vissza, amikor is a nemesség „gyenge” királyokat igyekezett választani. A közép-európai nagyhatalomról való álmodozás nem volt új.

Mátyás különösen a nemességre tudott támaszkodni, és így megerősítette az államot.

Az ötödik egység a magyar történelemben a török uralom kora. Ez a „három részre szakadt Magyarország” gyakorlatilag Magyarország történelmében a XVI. és a XVII. századot jelenti. Kezdetben a parasztok lázadtak föl, az arisztokráciának és a nemesség többi részének viszállyai véres háborúvá fajultak, s az országnak hamarosan két királya lett. 1526-ban a keresztények vereséget szenvedtek a töröktől, végül 1541-ben az ország három részre szakadt.

A mű Magyarország korai történetét részletesen dolgozza fel, a XVIII. század előtti időszak teszi ki a könyv felét. Magyarország számára a XVIII. század jelenti a gyakorlatban a Habsburg uralom kezdetét. A Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc 1703–11-ig jelenti a kezdetet, ennek eredményeképpen Magyarország Ausztria fennhatósága alá (finnül ‘mögé’, *ford.*) került. Ebben az időben a nemzetiségi kérdés is kezd felszínre kerülni, és a horvátok, szerbek, szlovákok, németek és románok helyzetét külön elemzi a szerző.

A hetedik egységnek Sulyok azt az időszakot állította, amely II. Lipót uralkodásával kezdődik és a dualista monarchia megalapításáig, 1867-ig tart. Ugyanebbe a fejezetbe került Széchenyi, az 1840-es évek háborús vége, továbbá a monarchia válsága is.

A két hátralevő fejezet közül az első a dualizmus korát tárgyalja. Az önálló Magyarország pedig az utolsó fejezet témája. A dualista monarchia korából kiemelkedik a külpolitika, a gazdasági fejlődés és a szociális kérdések, de helyet kap a tudomány és a technika fejlődése is. A politikai válságot Sulyok gróf Tisza kormányának bukásához (1890) kapcsolja, és az első világháborúval zárja. Kulturális tekintetben a monarchia ideje belle epoqué-ként jelentkezik.

Az önálló Magyarország a világháború befejeztével jön létre. A kezdeti szakasz ábrázolásának két alfejezetet szentel a szerző: Károlyi Mihály ‘polgári’ köztársasága, valamint a tanácsköztársaság 133 napja. Horthy tevékenysége forradalom – ahogy azt időnként értelmezték, még a szocialista Magyarországon is. Trianon külön helyet kap, Bethlen a konszolidáció megalapítójaként szerepel, akit megzavartak Károly király trónra való visszakerülésének törekvései. Később Gömbös Gyula próbál új politikát gyakorolni, amely az országot Németország és Olaszország felé sodorja. E revizionista politika konkrét eredménye az ún. Bécsi döntés, amikor Trianon területeinek egy része ismét Magyarországhoz kerül. Magyarország is részt vesz a második világháborúban, amely a szovjet csapatok Budapestre történő bevonulásával ér véget.

A szerző minden egyes fejezet végére a jegyzeteken kívül hatalmas, „nyugati nyelveken írott” irodalomjegyzéket csatol. Ez főleg német, de angol és francia szakirodalmat is jelent. A munka egyébként is nagyszabású, nem csak ma-

gyar nyelvű forrásokra támaszkodik, hanem német és angol nyelvűekre is. A hosszú angol nyelvű idézeteket bekezdéssel kellett volna kiemelni. Ebben a formában elvesznek a többi szöveg között.

Egészében véve ezer év egy könyvben hosszú munka és nagy kihívás. Finn szemszögből az is érdekes, miért kap olyan nagy súlyt a történelem korai szakasza. Noha Finnország és Magyarország nagyjából egy időben, az első világháború végén vált önállóvá, Finnországnak nincs Magyarországhoz fogható középkori 'nagysága'.

Sulyok történelemszemlélete meglehetősen személycentrikus. A középkori történelem – úgy tűnik – tényleg az egymást követő királyok életének és hatalmi harcainak láncolata. Néhány helyen a történelem kissé távolinak, homályba veszőnek látszik, noha azt Közép-Európában gyakran – Seton-Watson Londonban tartott székfoglaló előadása óta – a jelennel tartják összefüggőnek, és nem kevésbé a politikával. Meglehet, hogy Finnországban majd a köztársasági elnökök sorára fognak úgy emlékezni, mint ma Magyarországon a középkori kiemelkedő embereknek, azaz a királyoknak a történetére.

Anssi Halmesvirta–Heino Nyysönen

